

RECENZJA

pracy doktorskiej mgr Dariusza Piesio

„Ewolucja systemów franchisingowych w Polsce”.

Promotor prof. dr hab. Grzegorz Karasiewicz, Uniwersytet

Warszawski w Warszawie

Praca przedkładana w

Wydziale Zarządzania

Uniwersytetu Warszawskiego w Warszawie

I. Charakterystyka recenzowanej rozprawy

Recenzowana rozprawa liczy 290 stron tekstu. Obejmuje cztery rozdziały. Ponadto do pracy jest dołączony: wstęp, , spis tabel, rysunków, literatury oraz 2 załączniki: jeden zawierający scenariusz wywiadu używany w badaniu organizacji franchisingowych oraz drugi poświęcony kwestiom definicji franchisingu.

Jako główny cel rozprawy Doktorant uznał poszukiwanie odpowiedzi na pytanie badawcze: „Jak kształtowały się systemy franchisingowe w Polsce w ramach procesu ewolucji” (zob. s. 9). Według doktoranta wymagało to ustalenia kluczowych elementów tych systemów, określenia w jakich relacjach pozostają względem siebie, a także co przyczynia się do powodzenia systemów franchisingowych w procesie ewolucji. Na stronie 114 konkretyzuje cele badawcze rozprawy:

- 1) Zbadanie i opis przypadków organizacji franchisingowych na przestrzeni czasu przy użyciu modelu badawczego ewolucji systemu franchisingowych.
- 2) Wyjaśnienie ewolucji systemów franchisingowych – przedstawienie propozycji wyjaśnień.

3) Przedstawienie implikacji praktycznych wynikających z badań.

Zastosowana metodyka w pracy doktorskiej została syntetycznie ujęta na rys. 2, s. 108, który prezentuje model działania systemu franchisingowego oraz na rys. 3, s. 111 model ewolucji systemu franchisingowego. Ten drugi model jest szerzej zarysowany na rys. 4, s. 112 i obejmuje etapy i cykle ewolucji. W niniejszej pracy doktorskiej formułuje się 8 pytań szczegółowych, które wynikają z przyjętego ogólnego celu (s. 113). Zalicza do nich następujące:

- 1) Jak dochodziło do powstania systemów franchisingowych?
- 2) Jakie były przyczyny zastosowania franchisingu i czy były one zgodne z przyczynami podanymi w literaturze?
- 3) Jakie inne rozwiązania zastosowano obok franchisingu?
- 4) Jak kształtowały się elementy modelu Ackoffa /Bogdanowa (otoczenie/organizacja , akcja reakcja, wspólne cele, funkcjonalny podział pracy , więzi, kontrola i kierownictwo oraz relacje między tymi elementami?
- 5) Jaka jest relacja między modelem Ackoffa/Bogdanowa a warunkami sprawnego działania systemów franchisingowych?
- 6) Jaka jest użyteczność wykorzystania modelu Ackoffa /Bogdanowa do opisu działania systemów franchisingowych?
- 7) Jak kształtowały się elementy modeli ewolucyjnych systemu franchisingowego i relacji między nimi ?
- 8) Jaka jest użyteczność modeli ewolucji systemu franchisingowego przy badaniu ewolucji systemów franchisingowych?.

Główną metodą analizy oceny systemów franchisingowych w recenzowanym doktoracie to niezręcznie nazwana „metoda – podłużne studium wielu przypadków (*longitudinal case study*)”. Stosuje się w publikacji też inne podejścia: analizę historyczną, analizę prawną, analizę definicji, przegląd literatury, koncepcje Ackoffa (1973) i Bogdanova (1922) – zob. s. 13. Kształtowanie się systemów franchisingowych w wybranych organizacjach w Polsce zostało poddane analizie z perspektywy trzech perspektyw: teorii systemowej, teorii ewolucji i podejścia praktycznego (zob. s. 257).

We wstępie do niniejszej pracy nie formułuje się cząstkowych wprost hipotez, ale określa się je jako przypuszczenia badawcze 1 i 2 (zob. s. 11). Brzmia one następująco:

1) W trakcie „życia” systemu franchisingowego występują cykle ewolucyjne. Są to etapy w rozwoju systemu polegające na organizacyjnym dopasowaniu jego elementów, a zapoczątkowane zmianą któregoś z elementów.

2) Aby zwiększyć prawdopodobieństwo sprawnego systemu franchisingowego należy doprowadzić do koniunktji i dopasowania następujących elementów: otoczenie/organizacja, akcja /reakcja, wspólne cele, funkcjonalny podział pracy, więzi, kontrola i kierownictwo. To jest powszechne wymaganie w stosunku do wszystkich organizacji.

Przyjętym celom pracy doktorskiej został podporządkowany jej układ. Praca składa się z czterech rozbudowanych i nieproporcjonalnych pod względem treści i liczby stron rozdziałów, co nie sprzyja utrzymaniu dyscypliny w metodycznym prezentowaniu kolejnych zagadnień, ich wyjaśnianiu, komentowaniu oraz wyciąganiu wniosków. Rozdział 1 liczy 72 strony, drugi 49 stron, trzeci 77 stron, a czwarty 42 strony.

W rozdziale pierwszym omawia się trzy zasadnicze grupy zagadnień: istotę franchisingu, jego charakterystykę oraz przegląd badań, łącznie z określeniem luk badawczych. Pierwsze spostrzeżenie, jaki nasuwa się z oceny planu I rozdziału rozprawy jest takie, że nie ma wyraźnego rozdziału teoretycznego (najczęściej pożądanego z punktu widzenia przygotowywania i oceny rozpraw doktorskich). Teorie opisujące franchising przedstawione są zdawkowo i znajdują się w punkcie 1.1.5, czyli nawet nie w podrozdziale. Poprawnie i interesująco jest przedstawiony punkt dotyczący rozwoju franchisingu w Polsce oraz punkt 1.3 poświęcony kwerendzie badań, nowym propozycjom badawczym i identyfikacji luk badawczych. Punkt 1.3. stanowi uzasadnienie metodyczne dla przyjętej przez mgr D. Piesio koncepcji metodycznej badania.

Przyjęta kluczowa definicja franchisingu dla niniejszej pracy brzmi (s. 28): franchising to system, w którym podmiot (dawca) udziela drugiemu (biorca) zezwolenia na prowadzenie działalności pod nazwą/nazwami będącymi własnością dawcy, przekazując prawo i obowiązek użycia pakietu zawierającego elementy niezbędne do uruchomienia i prowadzenia działalności przez biorcę, (ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia ze strony dawcy i „know-how”), zwykle pobierając opłatę i zachowując prawo kontroli nad pakietem”.

Wśród analizowanych teorii opisujących franchising Doktorant wyróżnia teorię ograniczonych zasobów, teorię agencji, teorię - stabilna forma pluralistyczna oraz inne teorie i koncepcje. Twórcy tych koncepcji z pewnością nie adresowali ich tylko do działania firm działających w formule franchisingowym, ale ważne jest to, że dobór można uznać za poprawny.

Drugi rozdział pracy zatytułowany ewolucja systemów franchisingowych obejmuje dwa nurty rozważań, ściśle ze sobą powiązane. Pierwszy prezentuje podejścia ewolucyjne i systemowe do organizacji franchisingowej. Drugi nurt przedstawia zagadnienia metodyczne przeprowadzonego badania (w punktach 2.3 i 2.4): pytanie, problemy, cele, podstawowe założenia, metodę przypadków i etapy przebiegu badań własnych.

Moim zdaniem aspekty podejścia ewolucyjnego przedstawione w punkcie 2.1. 2 w minimalnym stopniu nawiązują do przyjętych kategorii w badaniu (ewolucja 1 i ewolucja 2). Co więcej, rodzi się tu więcej pytań niż odpowiedzi. Uznaję, że rekomendowany autorski model analizy systemu franchisingowego (s. 111) za poprawny, a nawet frapujący, ale słabo opisany. Niewątpliwie otoczenie/organizacja jest podstawową zmienną, ale na tyle jest to pojemna, wielowymiarową i dynamiczną w czasie, że można się domyślać tylko jakie aspekty będą rozpatrywane. Podobnie z wymiarem akcja /reakcja, nie wiadomo czy w ramach reakcji dostrzega się opcję braku reakcji, mimo że firma franchisingowa powinna zareagować.

W pracy przyjmuje się, że model analizy systemu franchisingowego ma charakter jakościowy i składa się z następujących elementów (zob. s. 111):

- otoczenie /organizacja;
- akcja/reakcja;
- wspólne cele;
- funkcjonalny podział pracy;
- więzi;
- kontrolę i kierownictwo jednego podmiotu w danym obszarze.

W rezultacie powstaje efekt, że w opisie studiów przypadków czytelnik ma problem, czy wymienione wcześniej przekroje były ujęte i analizowane, czy też pominięte. Przykładowo „zróżnicowanie” jest pojęciem ogólnym i nie wiadomo, czy chodzi w pracy o badanie ewolucji zróżnicowania podmiotów działających na rynku, czy systemów zarządzania i konkurencji, czy systemów finansowania biorców itp.

Rozdział III pracy, najbardziej obszerny, zawiera opis 5 studiów przypadków. Analizowane przypadki systemów franchisingowych dotyczą branży logistycznej, energetycznej, medycznej oraz dwóch stowarzyszeń inżynierów. Sposób analizy dokonuje się w oparciu o wystandardyzowany kwestionariusz, wyodrębnione etapy rozwoju firmy franchisingowej w czasie (Ewolucja I) oraz analizę zróżnicowania, koewolucję, ewolucje hierarchiczną i kulturową.

W rozdziale IV mgr D. Piesio dokonuje syntezy otrzymanych wyników, prezentuje model funkcjonowania systemu franchisingowego, ewolucji oraz projektowania. Stwierdza, jakie wystąpiły ograniczenia w badaniu i jakie mogą być użyteczne przyszłe kierunki badań. Warto podkreślić, że w recenzowanej rozprawie znalazła się część poświęcona dyskusji na temat uzyskanych wyników badania, wniosków i podsumowań. Jest to rzadko spotykane ujęcie zarówno w pracach doktorskich jak i habilitacyjnych, co należy zaliczyć na korzyść Doktoranta.

II. Ocena pracy

Oceniając pracę brałem pod uwagę następujące kryteria:

1. Wybór problematyki badawczej i umiejętność postawienia nowego i inspirującego intelektualnie celu badawczego i stopień, w jakim badanie wzbogaciło teorię w zakresie badanego zagadnienia.
2. Znajomość literatury przedmiotu i umiejętność krytycznej jej analizy z punktu widzenia analizowanego problemu.
3. Prawidłowość sformułowania realistycznych problemów badawczych, opracowania metodyki badań i sposobu ich przeprowadzenia.
4. Prawidłowość konstrukcji pracy i poziom redakcyjny.

Ad.1.

W porównaniu do pierwszej wersji pracy doktorskiej mgr D. Piesio dokonał wielu ważnych korekt i modyfikacji, które wpłynęły korzystnie na jej jakość. Przede wszystkim praca została nieco odchudzona, wprowadzono do tekstu nowszą literaturę z ostatnich kilku lat, dokonano głębszej analizy stanu badań o franchisingu na podstawie przeglądu literatury krajowej i zagranicznej, zaprezentowano wyniki aktualnego poziomu rozwoju franchisingu w

Polsce wykorzystując dane z publikacji „Raport o franczyzie w Polsce w 2016” oraz rozważania na temat definicji systemów franchisingowych przeniesiono do załącznika. Część metodyczna praca została poprawiona w odniesieniu do problematyki ewolucji. Podział analizy na dwa obszary, z których pierwszy dotyczy właściwie etapów rozwoju firm franchisingowych, a drugi właściwej ewolucji jest bardziej sensowny. Nie ulega wątpliwości, że ta problematyka wymaga dalszych zintensyfikowanych badań, przy wykorzystaniu innych metod i narzędzi, mgr D. Piesio wykazał, że jest to obszar badawczy wart dalszych dociekań w naukach o zarządzaniu.

Temat rozprawy oddaje trafnie i rzetelnie zakres poruszanych w niej zagadnień. Tematyka merytoryczna recenzowanej pracy doktorskiej będąca przedmiotem rozważań jest ważna teoretycznie, gdyż pokazuje jak podmioty gospodarcze, które funkcjonowały w długim okresie w gospodarce planowej transformują się do mechanizmów dojrzałej gospodarki rynkowej. W rozprawie ewolucja systemów franchisingowych została przeprowadzona z punktu widzenia dawcy systemu franchisingowego (s. 279) czyli w dużym stopniu jednostronnie. Pozostawia bowiem niewiele miejsca w wywiadach dla poznania biorców, rodzajów budowanych więzi czy ich celów. Ponadto rozprawa koncentruje się na czynnikach tworzenia systemu franchisingowego, nie akcentując ich specyfiki. Inicjatywa rozwoju franchisingu w gospodarkach dojrzałych wychodzi w większym stopniu od biorców. Jest to moim zdaniem niezwykle ważny czynnik¹. Analizując konkurencję, biorcy dochodzą do wniosku, że zamiast poznawać wysoce kosztowne w czasie tajniki skutecznego i efektywnego konkurowania, lepiej zrezygnować z części własnej samodzielności zarządczej. Oparcie się na rozwiązaniach tych organizacji, które odniosły już sukces rynkowy i są już powszechnie rozpoznawalne na rynku oszczędzają czas i koszty oraz dają większe prawdopodobieństwo przeżycia nowo tworzonym firmom. Postępowanie firm franchisingowych opisane w studiach przypadku charakteryzuje brak profesjonalizmu, wiedzy na temat funkcjonowania dojrzałych systemów franchisingowych i podejmowanie decyzji na wątplych przesłankach rynkowych, ekonomicznych i finansowych.

Na pozytywną ocenę zasługuje to, że praca ma odniesienie praktyczne, pokazując doświadczenia firm, które zdecydowały się konkurować na krajowym rynku adoptując zasady

¹ Dawca nie jest postrzegany jako podmiot narzucający liczne wymagania i obowiązki, ale jako gwarant przyszłego sukcesu biorców.

franchisingowe, jako narzędzie nie tylko przetrwania, ale zdobycia przewagi konkurencyjnej. Doktorant przedstawił też propozycje dotyczące skutecznego działania franchisingu (s. 240 - 243) oraz model projektowania systemu franchisingowego (patrz s. 243 -245).

Ad. 2.

Doktorant wykazał się dobrą znajomością literatury. W swojej rozprawie wykorzystał dużą liczbę publikacji (189 pozycji), zwłaszcza obcojęzycznych, co w pewnym stopniu oddaje oryginalność opiniowanej rozprawy w odniesieniu do krajowego ujęcia tej problematyki. Źródła internetowe są wykorzystane w bardzo umiarkowanym zakresie, ale nie uznają tego faktu jako mankament pracy.

Przy powoływaniu się na różne i mnogie źródła, kluczowe znaczenie mają umiejętności krytyczne badacza. W tej dziedzinie wykazał się dojrzałością, zwłaszcza gdy dotyczyło to analizy pozycji bibliograficznych z perspektywy sformułowanych celów, proponowanych modeli i zastosowanych ujęć metodycznych.

Ad.3.

Strona metodyczna pracy ma swoje dobre i złe strony. Doktorant miał duże ambicje kompleksowego i holistycznego ujęcia ewolucji systemów franchisingowych. Zbudował spójny, jakościowy i analityczny model funkcjonowania systemu franchisingowego i oparł się na studiach przypadku, w których wykorzystano wywiady przeprowadzone na podstawie scenariusza, dokonano obserwacji uczestniczącej albo nieuczestniczącej, przeprowadzono badanie dokumentów organizacyjnych, skorzystano z zewnętrznych raportów i materiałów studyjnych (zob. s. 13 oraz 129 i dalsze). Wywiady zostały przeprowadzone w 2003 i 2016 roku. Zatem przyjęta metodyka była niezwykle pracowita. Opisy realnych systemów franchisingowych, Doktorant potraktował w sposób bardziej jednolity, poszerzony, ale nadal budzący wątpliwości. Odczuwa się w opisywanych studiach przypadku marginesowe potraktowanie zagadnień finansowych badanych systemów franchisingowych i pomijanie tzw. „twardych faktów”, które określają przyczyny i uzasadniają decyzje podejmowane przez dawców lub biorców opisywanych systemów franchisingowych. Warto docenić w opisie poszczególnych studiów przypadku używanie terminów zgodnych z opracowaną metodyką.

Ad. 4.

Konstrukcja struktury recenzowanej pracy doktorskiej budzi moje zastrzeżenie, szczególnie rozbudowane aspekty metodyczno - teoretyczne kosztem precyzyjnego opisu przyjętej metody badania przypadków. Nie wszystkie analizowane studia przypadków tworzą solidne fundamenty dla oceny kształtowania się systemów franchisingowych w Polsce. Na przykład studia dotyczące stowarzyszenia inżynierów, czy energetyka działająca tylko jako organizacja franchisingowa w latach 1991 – 1994 (zob. s.183).

III. Ostateczna konkluzja

Praca magistra Dariusza Piesio spełnia moim zdaniem wymagania stawiane rozprawom doktorskim w świetle ustawy o stopniach i tytule naukowym z 14 marca 2003 roku z późniejszymi uzupełnieniami w odniesieniu do dyscypliny zarządzanie. Mimo pewnych mankamentów metodycznych przyjęcie zbyt szerokiego zakres przedmiotowego badania, główny cel pracy został zrealizowany, a sformułowane hipotezy badawcze zweryfikowane. W porównaniu do pierwszej wersji pracy, uwagi recenzenta w dużym stopniu zostały uwzględnione. Niewątpliwie Doktorant dowodzi, że kwestie ewolucji systemów franchisingowych w Polsce wymagają podjęcia szerszych badań i rozważenia, czy opracowanie regulacji tego sektora działalności nie jest już koniecznością.

Warszawa 06.03.2018

Stankiewicz